

Ruttai László – Krajnc Zoltán

A katonai doktrínákról

Írásunk szerzői a katonai doktrína fogalmát értelmezik és áttekintik a doktrinális dokumentumok kidolgozásának elvi folyamatát. Emellett a doktrinális irodalomrendszert elemezve – az észak-atlanti katonai szövetség egészére, illetve az egyes tagállamokra vonatkozóan – bemutatják a doktrínák lehetséges típusait, valamint a dokumentumrendszer szintjeit.

Az elmúlt évtizedekben Magyarországon és az egész kelet-közép-európai régióban lezajlott példátlan méretű, mélységű és jelentőségű változások következtében jelentősen módosult a térség országainak biztonságpolitikája, és ezzel egyidejűleg radikális változások történtek a haderők szervezetében, állományában és fegyverzetében egyaránt. Ezek a változások szükségszerűen megkövetelték a hadtudomány elméleti kérdéseinek áttekintését is. E feladat végrehajtása során különösen összetett helyzetbe kerültek azok az országok – köztük Magyarország is –, amelyek az egykori Varsói Szerződés megszűnése után nagyon rövid idő elteltével az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének tagjaivá váltak. Igaz, nem kellett mindent előlről kezdeni, azonban az addig elfogadott és sérthetetlennek tekintett, sajátos logika szerint felépített ismeretrendszert sok területen szinte az alapokig kellett visszabontani. Szerencsére a kezdeti bizonytalanságok után hamarosan tisztulni kezdett a kép, és az egységes szemléletmód, az egységes nyelvezet, a szellemi kompatibilitás, vagyis az egyes országok szakemberei megfelelő kommunikációs képességének kialakulása után szinte minden új tagál-

lamban megkezdődött a fegyveres erők tevékenységét meghatározó doktrinális dokumentumrendszer ki-, illetve átdolgozása.

A feladat persze rendkívül nehéz, ráadásul az első időszakban még a doktrínafejlesztő kultúra teljes hiányával is meg kellett küzdeni. Nem is beszélve arról a tényről, hogy több országban esetenként még a katonai doktrínát alapjaiban meghatározó katonai stratégia, illetve az azt vezérlő nemzeti biztonsági stratégia sem állt – sőt például éppen Magyarország esetében a katonai stratégia még napjainkban sem áll – rendelkezésre. Mindezek ellenére nem lehetünk türelmetlenek. A szükséges gyakorlatot csak hosszabb idő alatt szerezhettük meg, és majd csak ezután leszünk képesek egy jól és eredményesen működő doktrínafejlesztési rendszer kialakítására. Mindazonáltal a résztvevők szakszerű munkájának köszönhetően az akadályok ellenére is jelentős előrelépések történtek a doktrinális dokumentumrendszer kidolgozásában. E munka részeként éppen a közelmúltban jelent meg a Magyar Honvédség összhaderőnemi doktrínájának második, az előzőhöz képest jelentősen átdolgozott kiadása is.

A doktrína értelmezése

A fegyveres erők alkalmazását, szervezését és felkészítését egy háromszintű koncepciórendszer szabályozza, amelynek szintjeit a nemzeti biztonsági stratégia, a katonai stratégia, valamint a katonai doktrínák rendszere alkotja. E rendszer sajátos jellemzője, hogy a struktúrájában jelentkező viszonylagos kötöttség ellenére a tartalmat illetően már-már rendkívüli szabadságot biztosít. Mivel ez a helyzet számos félreértésre adhat lehetőséget, az egyértelműség érdekében mindjárt az elején célszerű tisztáznunk, hogy valójában mit is takar a vizsgálatunk tárgyát képező *katonai doktrína* kifejezés.

A doktrína szó a *tanítás, tanulás* értelemben használt latin *doctrina* kifejezésből származik. A szó ma általános értelemben a tanok, tudományos elméletek, elvek, nézetek jelölésére szolgál. Természetesen a megfelelő jelzővel a tartalmuk és irányultságuk szerint megkülönböztethető – ideológiai, gazdasági, katonai stb. – szakterületek elméleti és tapasztalati ismereteinek gyűjteményére is alkalmazhatjuk. Ez az ismerethalmaz azonban semmiképpen sem tekinthető állandónak. Mivel az idő múlásával folyamatosan változik, korszerűsödik, a doktrínák – a vonatkozó szakterülettől függetlenül – minden esetben egy adott helyzetre, egy adott időszakra vonatkoznak.

Az ez irányú kutatások szerint az első, valóban katonai doktrínának nevezhető írásmű a 16. századi Angliából származik. A hadihajók bevetései során alkalmazható alapelveket, eljárásokat és nem utolsósorban a gyakorlati tapasztalatokon alapuló javaslatokat, tanácsokat egybegyűjtő alkotás a hadiflotta kapitányainak és tengerésztisztjeinek felkészítését és tevékenységét segítette. A gyűjtemény összeállításának ötlete valójában egy spanyol kormányostól

Biztonsági stratégia. Minden ország, nemzet vagy szövetség rendelkezik az esetlegesen bekövetkező veszélyhelyzetekre történő lehetséges reakciókat összefoglaló, a saját biztonságát, védelmét szavatoló nemzeti biztonsági stratégiával. Ez az alapvetően hosszú távon értelmezett, átfogó jellegű elképzelésrendszer a veszélyek jellegétől függően meghatározza azok elhárításának tervezett módjait, a bevonható erőket és a lehetséges szövetségeseiket. Ennek megfelelően a nemzeti biztonsági stratégia, mint alapvető biztonságpolitikai dokumentum – a nemzet értékeit, érdekeit, lehetőségeit és környezeti sajátosságait figyelembe véve – rögzíti az adott nemzet biztonságpolitikai célkitűzéseit és meghatározza a szűkebb és a tágabb értelemben vett környezetéhez való viszonyát is. Mivel rugalmas eszmerendszer, az új típusú biztonsági kockázatok és veszélyforrások megjelenésével egyidejűleg folyamatosan változik, korszerűsödik.

Katonai stratégia. A biztonság szavatolásának kérdésköre rendkívül szerteágazó, így a nemzeti biztonsági stratégia alapján és részeként különböző ágazati stratégiák fogalmazódnak meg, köztük a biztonság katonai vonatkozásait illetően a nemzeti katonai stratégia is. A katonai stratégia határozza meg a fegyveres erők alkalmazásának lehetséges eseteit, célkitűzéseit, a megvalósítás alapelveit és esetleges módjait, valamint a végrehajtáshoz szükséges képességeket. A nemzeti katonai stratégiában rögzített célkitűzések elérése érdekében azonban nemcsak a harchoz szükséges fegyverekkel kell ellátni a katonai erőket, hanem meg kell teremteni a feladatok végrehajtására való felkészülés feltételeit, a begyakorlás lehetőségét is. A megfelelő háttér biztosítása után a katonai erőnek képesnek kell lennie a meghatározott feladatok hatékony és sikeres végrehajtására békeidőszakban, válság- és a konfliktushelyzetben egyaránt.

és kozmográfustól, Alonso de Chavestől származik, aki a tengeri navigálást megkönnyítő ismereteit, tanácsait és gyakorlati tapasztalatait 1530 körül *Quatri partitu en cosmografía práctica, y por otro nombre espejo de navegantes* címen tette közzé.

Az angliai kiadástól kezdődően a doktrínairás gondolatát többen, így a poroszok

is átvették. Sőt, nemcsak átvették, hanem saját hadikultúrájukhoz igazítva egy új „iskolát” is alapítottak, amit a későbbiek során az oroszok is átvettek. Ez a „porosz–orosz” iskola azonban – ami végül is az Osztrák–Magyar Monarchia gyakorlatának is alapja lett – erősen eltért az angol-szász filozófiától. Az alapelvekre, ajánlásokra és tapasztalatokra való fókuszálás helyett a kötelező erejű, normaszzerű előírások rögzítésének módszerét választották. A történelmi tapasztalatok szerint ez a módszer is rendkívül életképesnek bizonyult. Gyakorlatilag ezt a szabályzatcentrikus elvet alkalmazták a Szovjetunióban, és ennek következtében ez a módszer vált egyeduralgoddá a Varsói Szerződés tagállamaiban is.

Az észak-atlanti szövetség tagállamaiban napjainkra már szinte kizárólagos jelleggel az angolszász modell vált elfogadottá. E modell, illetve filozófia értelmében a katonai doktrína a fegyveres erők egészének vagy egy részének alkalmazására vonatkozó alapelvek és iránymutatások hivatalosan elfogadott gyűjteményeként értelmezhető. Más megfogalmazásban *a katonai doktrína a fegyveres erőknek a létező, és a jövőbeli konfliktusokra való felkészítésére és a siker elérését célzó alkalmazási módjaira vonatkozó katonai tudásnak és gondolkodásmódnak egy adott időben relevánsnak elfogadott ismeretrendszerét jelöli.*

Bár a meghatározásból is egyértelműen látszik, mégsem árt hangsúlyozni, hogy a katonai doktrína nem cselekvési program, hanem csupán a katonai műveletek tervezőinek és végrehajtóinak gondolkodás- és szemléletmódját meghatározó, a haderő vagy elemei alkalmazásának legmegfelelőbb módszereit tartalmazó ajánlás. Mivel a megszerzett tapasztalatokra épít, pontosabban az elmúlt idők során szerzett tapasztalatok határozzák meg jelentős mér-

tékben, a tulajdonképpeni doktrínafejlesztés egy olyan soha véget nem érő folyamat, amelynek keretében a doktrinális irodalomrendszer folyamatosan felülvizsgálják és korszerűsítik, ami esetenként akár teljes megújulást is jelenthet.

A doktrínaalkotás feladata nem csak nemzeti ügy. A NATO szövetségi rendszeréhez történő csatlakozásunk óta elkerülhetetlen feladat a más tagállamokéhoz hasonló katonai doktrinarendszer létrehozása. E feladatot azonban csak az ismeretek konvertálásának egyértelmű lehetőségét biztosító egységes katonai terminológia kialakításával lehet eredményesen végrehajtani. Ez az elvárás azonban semmiképpen sem azt jelenti, hogy a szövetség tagállamainak katonai doktrínáiban nem lehetnek eltérések. Az egyes nemzetek doktrinális dokumentumrendszerét elemezve egyértelműen kitűnik, hogy tárgyi, strukturális és formai különbözőségek egyaránt megfigyelhetők közöttük annak ellenére, hogy a NATO-tagállamok nemzeti doktrínáit azonos katonai gondolkodásmód és hadviselési filozófia mentén alkották meg.

Az eltéréseknek persze számos oka lehet. Eltérés fakadhat már abból a tényből is, hogy a doktrínafejlesztés folyamatosan zajló korszerűsítési folyamatában az összevetés idején még nem mindegyik kiadvány naprakész. Differenciákat okozhatnak természetesen a nemzeti sajátosságok is. Bár a NATO szuverén államok szövetsége, doktrínájában mégis lehetnek olyan ismeretek, illetve ajánlások, amelyeket valamilyen nemzet nem fogad el. Ez persze fordítva is igaz lehet. A szövetségi doktrínák egyébként is valójában csak azon erőkre érvényesek, amelyeket az adott nemzet ajánl fel a NATO-nak. A haderő „tiszta” nemzeti részére vonatkozóan lehetnek eltérő, előírások is. A hagyományokból, történelmi tapasztalatokból adódóan az

egyedek nemzetek doktrínája tartalmazhat olyan elemeket, amelyek nem illenek más nemzetek, illetve a szövetség doktrínájába. Ugyanakkor feltétlenül hangsúlyoznunk kell, hogy az általánosan elfogadott katonai kultúrától eltérő tartalmi elemeknek a nemzeti sajátosságokra való hivatkozással történő erőszakos beépítése nagy valószínűséggel csak fogalmi káoszt és értelmezési nehézségeket okozhat.

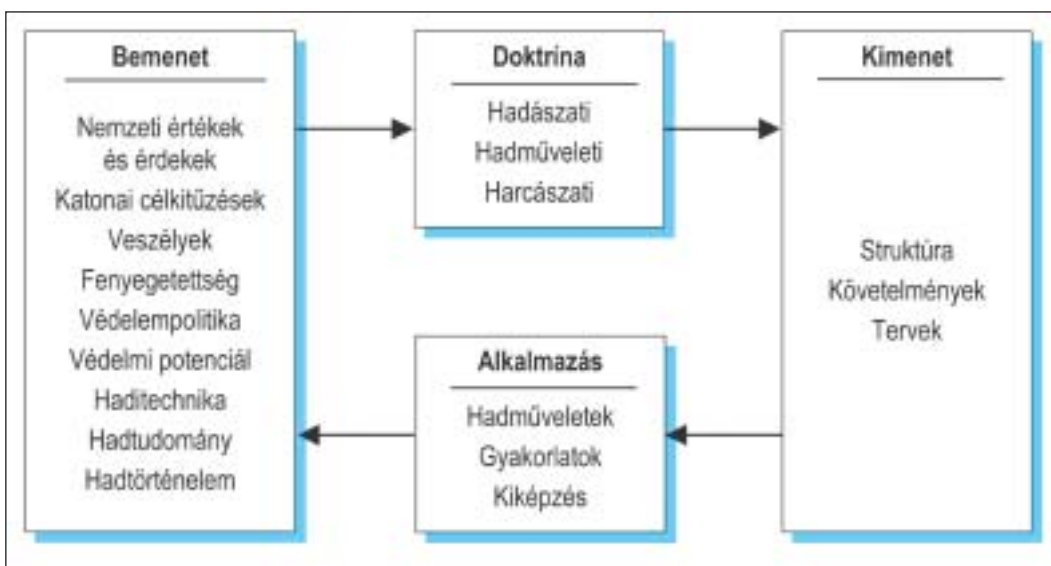
A katonai doktrína kidolgozásának folyamata

A doktrína kifejezés értelmezéséből és a katonai doktrína definíciószerű meghatározásából egyaránt következik, hogy a katonai doktrínák kidolgozása és pontosítása minden esetben a biztonsági és a katonai stratégiában rögzített célkitűzések és elvek, valamint a szövetségi dokumentumok változásával összehangoltan történő, véget nem érő, ciklikus jellegű folyamat. Bár a jelen katonai doktrínái támaszkodnak az

elmúlt idők háborúinak, fegyveres konfliktusainak tapasztalataira, a modern doktrínafejlesztési törekvések a jelenleg előre látható tendenciák alapján döntően a jövőre irányulnak. Magától értetődik azonban az is, hogy ebben a mindenkori követelményeknek megfelelő katonai képességek kialakítását célzó folyamatban – a politika által egyértelműen rögzített prioritások és elvárások mellett – meghatározó jelentősége van a gazdaságnak is. A költségvetés által biztosított keretek a fejlesztések fő irányait és méretét kijelölve közvetett módon szintén behatárolják a tényleges katonai lehetőségeket.

A doktrína kidolgozásának folyamata azonban ciklikusságával egyidejűleg visszacsatolós jellegű is. Ennek megfelelően a kidolgozott doktrína alkalmazhatóságát igazoló vagy éppen cáfoló gyakorlati tapasztalatok – mintegy visszacsatolás jellegű bemeneti információkat képezve – a doktrínák módosításának egyértelmű igényén túl szükségessé tehetik a politikai célkitűzések vagy akár a költségvetési keretek módosítását is.

A katonai doktrína kidolgozásának folyamatábrája

A doktrinális dokumentumrendszer és a katonai doktrínák típusai

A haderő alkalmazására vonatkozó elvi kérdések és módszerek megértése, hatékony tanulmányozása és kutatása csak abban az esetben lehetséges, ha helyesen értelmezzük azokat az alapismereteket, amelyek tulajdonképpen a továbblépés alapjait és egyben talán feltételeit is jelentik. E követelmény kielégítésének módszertani alapfeltétele a rendelkezésre álló ismeretek logikus, egymásra épülő rendszerben történő rögzítése. A katonai ismeretek csoportosítására ugyan számos lehetőség kínálkozik, azt azonban már a munka kezdetén könnyen beláthatjuk, hogy az adott időben releváns katonai tudást semmiképpen sem lehet egy dokumentumba összegyűjteni. A rendelkezésre álló hatalmas ismeretanyagra való tekintettel egy olyan hierarchikus jellegű dokumentumrendszerben kell gondolkodnunk, ami a szinte szükségszerűen moduláris jellegéből következően feltétel nélkül biztosíthatja a doktrinális dokumentumok naprakészességét, valamint a mindenkori igények szerinti folyamatos pontosítás és bővítés lehetőségét egyaránt.

A katonai ismeretek tipizálására számos lehetőség kínálkozik. Az általánosan elfogadott nézetek szerint azonban a dokumentumok körében a leginkább elfogadott a haderő struktúráját, pontosabban összetételét követő osztályozás. Ez alapján a doktrínák típusát tekintve megkülönböztethetünk *haderőnemi és összhaderőnemi típusú doktrínákat*. A félreértések elkerülése végett azonban mindenképpen hangsúlyoznunk kell, hogy ez a besorolás nem a haderő hierarchiáját, hanem a katonai műveletekben résztvevők körét tükrözi.

E felosztás szerint a *haderőnemi doktrínák* kategóriájába – a fegyveres küzdelem

három közege szerint – a légiereő, a szárazföldi csapatok és a haditengerészet alkalmazásával kapcsolatos legalapvetőbb, legtartósabb elveket és alkalmazási módokat rögzítő kiadványok tartoznak. Ennek megfelelően az *összhaderőnemi doktrínák* körébe azok a kiadványok sorolhatók, amelyek – a haderőnemek harmonikus együttműködését szolgálva – mintegy integráló jelleggel foglalják egységbe a különböző haderőnemekhez tartozó csapatok együttes, összhaderőnemi alkalmazásával kapcsolatos ismereteket.

A helyzet azonban nem ilyen egyszerű. Az idők folyamán a katonai műveletek egyre összetettebbek lettek, és bővült az alkalmazott fegyver- illetve eszközrendszerek típusválasztéka. A képességnövekedésből következően egyre nagyobb és nagyobb igény jelentkezett az egyes doktrínatípusokon belüli differenciálódásra is. A haderőnemi és az összhaderőnemi típusú doktrínák alap- vagy összefoglaló kiadványai mellett – az ismeretek bővülésével egyenes arányban – egyre-másra jelentek és jelennek meg az úgynevezett *funkcionális doktrínák*. E kiadványok a haditevékenységekhez illesztve részletesebben fejtik ki az alapidoktrínák téziseit. A célkitűzéseket, a rendelkezésre álló erőforrások képességeit és a haditevékenységek környezetét is figyelembe véve ajánlásokkal szolgálnak a csapatok alkalmazási módjait illetően.

A doktrinális irodalom szintjei

A doktrinális dokumentumokat azonban nemcsak a katonai műveletekben résztvevők köre, hanem a műveletek végrehajtásával elérhető célok szerint is csoportosíthatjuk. Ebben az esetben a doktrinális irodalom szintjeinek meghatározása tulajdonképpen a fegyveres küzdelem szintjei-

nek megfelelően történik. E kategorizálás értelmében megkülönböztethetünk *hadászati-, hadműveleti- és harcászati szintű doktrínákat*, illetve kiadványokat.

E felosztás szerint a doktrinális irodalom legmagasabb szintjét a haderőnek a stratégiai célkitűzések elérése érdekében történő összhaderőnemi alkalmazásával kapcsolatos ismeretek halmazaként értelmezhető *hadászati szintű doktrínák* képezik. E kiadványok valójában legfelsőbb szintű politikai iránymutatást jelentenek a katonai vezetők számára a hadászati szintű elgondolások kidolgozása során.

Ebben a logikai rendben a *hadműveleti szintű doktrínák* – a doktrinális irodalom középső szintjén – azokat a legalapvetőbb és legtartósabb elveket tartalmazzák, amelyek a haderőnek, illetve a haderő részeinek hadászati és hadműveleti célkitűzések elérése érdekében történő alkalmazásával kapcsolatosak. Rögzítik az alkalmazásra kerülő erők lényeges képességeit és segítséget jelentenek a katonai szervezetek kialakításának, valamint az erők sikeres alkalmazási feltételeinek megteremtése során. A hadműveleti szintű dokumentumok között kiemelt jelentősége van az egyes haderőnemek alapdoktrínáinak. E kiadványok – a fegyveres küzdelem adott közegében folytatott hadviselés valamennyi összetevőjét integrálva – hadműveleti szintű alapdokumentumként szolgálnak a részletesebb irányelveket és útmutatásokat tartalmazó haderőnemi funkcionális doktrínák, valamint a harcászati szintű doktrínák kidolgozásához.

A doktrinális irodalom alsó szintjén *harcászati szintű doktrínák* találhatóak. Tulajdonképpen ezek a fegyveres erők tevékenységének végrehajtói szintjét determináló kiadványok írják le a katonai szervezetek és fegyverrendszerek önálló és más fegyvernemekkel és eszközrendszerekkel

A katonai műveletek a fegyveres küzdelem három: hadászati, hadműveleti és harcászati szintjén értelmezhetők. A hadászati szint a fegyveres erők összhaderőnemi szintű alkalmazása a politikai, diplomáciai, gazdasági és egyéb lépésekkel, nem katonai erőforrásokkal és kezdeményezésekkel összhangban abból a célból, hogy teljesítsék az ország vagy a szövetség stratégiai célkitűzéseit. A hadászati szintű elgondolás alappillére az elérendő célokra vonatkozó legfelsőbb szintű politikai iránymutatás.

A hadműveleti szint a fegyveres erők részeinek alkalmazási szintje katonai hadászati vagy hadműveleti célkitűzések elérése érdekében egy kijelölt hadműveleti területen. Ez általában a műveletekben érintett erők hosszabb időtartamú, egyidejű vagy egymás után következő tevékenységeinek megtervezését, tényleges vezetését és irányítását öleli fel a hadászati cél elérése érdekében. Minden esetben az elérendő cél fontossága és nem a parancsnoklási szint határozza meg azt, hogy az alkalmazott erők hadműveleti szinten tevékenykednek-e avagy sem.

A hadműveleti szint alkotja a kapcsolatot a hadászati cél és az erők harcászati alkalmazása között. A harcászati szint a fegyveres erők tevékenységének végrehajtói szintje, amelynek tartalma a küszöbön álló harctevékenységnek a haderő harcászati magasabb egységei, egységei és alegységei szintjén történő megtervezése és megszervezése, vagy a folyamatban lévő harctevékenység harcoló erőkkel való közvetlen végrehajtása a hadműveleti célkitűzések teljesülése érdekében. A kijelölt erők harctevékenységeket folytathatnak, ütközeteket vívhatnak, és különböző műveleteket hajthatnak végre harcászati célok elérése érdekében. (*Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína*)

összehangoltan történő alkalmazásának törvényszerűségeit a különböző hadműveleti, illetve harcászati szintű célkitűzések megvalósítása során. A hadműveleti szintű alap- és funkcionális doktrínákkal szoros összhangban – ahol a központi kérdést a csapatok küldetésének, feladatainak meghatározása jelenti – a harcászati doktrínák a kitűzött célok harcmezőn történő tényleges megvalósításának módjaival, lehetőségeivel foglalkoznak.

	Összhaderőnemi típusú doktrínák	Haderőnemi típusú doktrínák
Hadászati szint	<p>Összhaderőnemi doktrína</p> <p>Összhaderőnemi funkcionális doktrínák</p>	
Hadműveleti szint	<p>Összhaderőnemi jellegű funkcionális doktrínák</p>	<p>Haderőnemi alapdoktrínák</p> <p>Haderőnemi funkcionális doktrínák</p>
Harcászati szint	<p>Fegyvernemek (szakcsapatok) közös alkalmazásával kapcsolatos kiadványok</p>	<p>Fegyvernemek (szakcsapatok) közös alkalmazásával kapcsolatos kiadványok</p>

A doktrinális dokumentumok szintjei és típusai

A doktrínák osztályozása kapcsán szólnunk kell az úgynevezett *szövetségi doktrínákról* is. E kiadványok a többnemzeti katonai műveletekben részt vevő nemzeti erők közötti együttes tevékenység összehangolását biztosítják. A nemzeti doktrínák közötti kapcsolatot megteremtve a doktrínák irodalomrendszerének sajátos elemeként a szövetségi doktrínák lehetnek összhaderőnemi és haderőnemi típusúak egyaránt, és megjelenhetnek hadászati, hadműveleti és harcászati szinten is.

Bár nem igényel részletesebb magyarázatot, mégis célszerű megvizsgálunk a különböző szintű doktrínák közötti összefüggéseket, kapcsolatokat is. A leghelyesebben talán akkor járunk el, ha az egész dokumentumrendszert olyan – felülről lebomló – hierarchikus jellegű struktúraként értelmezzük, amelyben a magasabb szinten

lévő kiadványok összefoglaló, összegző jellegű elemeit az alacsonyabb szintű dokumentumok kibontják és részletezik. Természetesen ezek az összefonódások szakterület-specifikus jelleggel a funkcionális doktrínákra is vonatkoznak. Ennek megfelelően szinte magától értetődik, hogy a funkcionális doktrínák ideális esetben az összhaderőnemi és a haderőnemi típusú doktrínák közötti határokat „átlépve”, szakmai alá-főlérendeltségi viszonyban vannak.

E gondolatsorral azonban szinte azonnal elérkeztünk a doktrinális dokumentumrendszer másik jellegzetességéhez, vagyis az egymáshoz kapcsolódó vagy még inkább egymást determináló dokumentumok közötti átfedésekhez is. E sajátosság azonban szinte öngerjesztő hatású, és pontosan abból a szükségszerűségből fa-

kad, hogy az előzőekben vázolt logikai rendben az egyes elemek teljesen önálló kiadványként jelennek meg. Mivel minden egyes kiadványnak önállóan is „meg kell állnia a helyét”, ezért a köztük lévő átfedések a doktrinális dokumentumrendszer elkerülhetetlen részét képezik. Ilyen doktrinafejlesztési módszerrel az érintettek gyakorlatilag egyetlen kiadvány segítségével tanulmányozhatják át a szakterületüket érintő legfontosabb elveket, ajánlásokat.

Összegzés

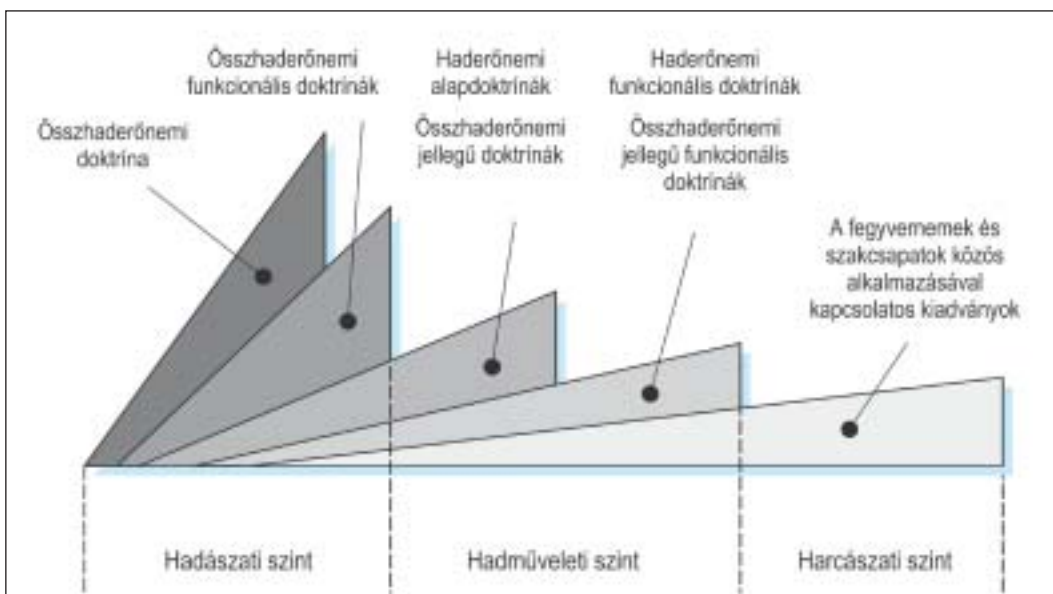
A doktrína, illetve a katonai doktrína értelmezésével, valamint a doktrinális dokumentumrendszer struktúrájának áttekintésével eredeti elgondolásunk szerint kettős cél elérésére vállalkoztunk. Mindenekelőtt egy olyan logikus áttekintést szeretnénk volna adni a katonai doktrinákról és a doktrinális dokumentumrendszeréről, ami legalább alapszinten a nem szakemberek szá-

mára is érthetővé teheti ezt az esetenként rendkívül bonyolult tűnő területet. Másrészt azonban hangot kívántunk adni annak a véleményünknek is, hogy az északatlanti szövetség más tagállamaihoz hasonlóan hazánkban is feltétlen szüksége van egy olyan önálló magyar (nemzeti) doktrinális irodalomrendszer megteremtésére, ami a nemzeti sajátosságok szükség szerű megtartása mellett is egyértelműen biztosítja a magyar haderő NATO-kompatibilitását, illetve a más tagállamokkal való hatékony együttműködés feltételeit.

Sajnos a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy lemaradtunk ezen a téren. Megítélésünk szerint ennek elsődleges oka az iránymutatás, a koordináció hiánya. E gondolat igazolásaként elég csak ismételtten arra a tényre utalnunk, hogy hazánkban immár több évvel a NATO-csatlakozásunk után sincs hivatalosan elfogadott katonai stratégiája.

Mindemellett persze számos problémát lehetne megjelölni, amelyek már sok éve

Átfedések a doktrinális dokumentumrendszerben

nehezítik a szakemberek munkáját. Ezek közül célszerű hivatkoznunk a haderő már több évtizede tartó, jelentős változásokat generáló folyamatos szervezeti átalakítására, vagy akár a doktrínaalkotás folyamatában számos esetben tetten érhető disszonanciára, amikor a felmerülő szakmai, terminológiai vitákat „parancsnoki kinyilatkoztatások” zárják le. Ez utóbbi kapcsán azonnal meg kell jegyeznünk, hogy tudományos módszerességgel, a minőségre való törekvéssel a viták előremutatókká válhatnak, és megfelelően működő doktrínafejlesztő rendszerrel a dokumentumok és az alkalmazott terminológia harmonizációja javulhat.

A minőségi kidolgozás érdekében szűkség lehet a doktrínafejlesztési és felülvizsgálati rendszer átalakítására is. Más NATO-tagállamok gyakorlatát követve talán célszerű lenne a munkát egy a jelenleginél nyíltabb rendszerbe terelni. Ez esetben a doktrínairásban közvetlenül nem érintett szakemberek is véleményezhetnék a tervezett változatokat. Ezen a területen talán a legelfogadhatóbb példaként az amerikai megoldást lehetne kiemelni, ahol a doktrínák előzetes változatait még az interneten keresztül is elérhetővé, mindenki számára hozzáférhetővé teszik. Ez a „világhálós”

nyilvánosság lehetőséget biztosít a széleskörű szakmai közvélemény számára a reagálásra, valamint az esetleges javaslatok megtételére egyaránt. E módszer előnye, hogy a különböző doktrínák megalkotása során rendkívül nagy szellemi kapacitásokat mozgósíthat, így nem csak egy szűk csoport elgondolása érvényesül.

A kidolgozás tekintetében végül hangsúlyoznunk kell azt a ténytet, hogy *a doktrína nem szabályzat*, így a kidolgozás során nem is feltétlenül szükséges a szabályzatokra jellemző szigorú formai követelmények betartása. Álláspontunk szerint nem árt, ha a doktrínának már a külalakja is tükrözi azt a ténytet, hogy „mindössze” egy olyan ismerethalmazt jelent, aminek a felhasználása csak segítséget nyújt az egységes gondolkodáshoz, a konkrét helyzetekben való helyes megoldások kiválasztásához, az optimálisnak tekinthető döntések meghozatalához. Ennek megfelelően a szigorúan, „katonásan” és nagyon tömören fogalmazott, és ebből következően az esetenként nehezebben, csak többszöri olvasás után érthető okmány helyett talán célszerűbb egy képeket, illusztrációkat is tartalmazó, magyarázó jellegű dokumentumhalmazban gondolkodni. ■

Irodalom

- Tritten, James J.: *Doctrine and fleet tactics in the Royal Navy*. Naval Doctrine Command, Norfolk, Virginia (www.dtic.mil/doctrine/jel/research_pubs/)
- Air Force Basic Doctrine. Air Force Doctrine Document 1. Alabama, Headquarters Air Force Doctrine Center, Maxwell AFB, 1997.
- Brit Védelmi Doktrína. Budapest, 1997, HVK EURO-ATLANTI IMCS.
- Dr. Ruttai László – Dr. Krajnc Zoltán: *A légierő doktrinális alapjai*. Egyetemi jegyzet. Budapest, 2001, ZMNE.